

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылы
Түндүк-Чилинин

1965 ч.
АВГУСТ

21

СУББОТА

№ 197 (6214)

Өртөз 2 көп.

Ужуражыышкыннар, аян-чоруктар

Конго (Бразавиль) Республикасынын Президентин, Национал революстук шимчөөшкүн партиянын чыгыш секретары А.А. Масамба-Деба август 19-та Кремльге барып, СССР-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы А. Н. Косыгинге ужурашкан.

А. Н. Косыгинин болгаш Масамба-Дебанын аразына ужуражыышкын үзүндө чыгып, найыралуу беседа болган.

Вьетнамдын Ажылчы чоннар партиясынын Төп Комитетинин Политбюроунун кежигүрү, ВПР-нин Национал хуралынын доктаамал комитетинин даргазынын оралакчысы Хоанг Ван Хоан баштадыр Вьетнамдын Демократтык Республикасынын Национал хуралынын төлөөлөрү Латвия ССР-нин найысмалы Рита хоорайдан Ленинградче чоруккан.

Вьетнам аякүстөр-биле аэродромга байырлажып чарлып тургаш. Латвия ССР-нин Дээди Советинин даргазы эш Валескал вьетнам улус америк империалисттерге удуз чөптүгү демиселгине чедикширеринг бодурун күзөвшөөн, демиселгилер турар Вьетнамдын улус-биле ан доду эл-селкил каттыштырылганын латвия улустун мүрүндан илгерилеэн.

СЭКП Төп Комитетинин Президиумунун кежигүрү, СЭКП ТБ-нын секретары, СССР-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын оралакчысы эш Шеленин баштаан совет төлөөлөр Көрей Улус-Демократтык Республикасынын найысмалы — Икхенян хоорайдан Төрөн — чуртунче август 19-та ужурашкунуң.

Япон колонналыгдар дараалдан Көрейин хостанынын 20 чыл өнүк байырлажына ол төлөөлөр барып киржиң чораш. Олар Вонсан болгаш Хамхын хоорайларга чораш. Көрейин Күш-ажылчы партиясынын Төп Комитетинин Даргазы, Көрей Улус-Демократтык Республикасынын Министрлер Кабинетинин Даргазы Ким Ир Сен-биле ужурашканын.

(СЭТА).

Организаствыг чорук — чедиишкиннин үндезини

Тараа шөлдеринден медээлер

Баштайгы хүннерде

Барыин-Хемчик районда «Шекпээр» совхозтун механизаторлары чаа дүжүт ажаал алырынче каш хүн бурттар кирген. Биче-Тей, Аягыты, Дөң-Терезин салбырларда нитиини-биле 10 «СК-3» деп комбайннар ам 360 га чериң таразын кескен. Баштай бышкан таразын бир гектардан 7—8 центнер дүжүтүп ап турар. Бо дээрге совхозтун ховуларында үнгөн тарааларын эң кыска сытып, багайы, еске черлерде тарадан 10—14 центнерин 1 гадан ап болур.

Баштайгы хүннерин кезилдезинден мурактылар изереп турар. Комбайннерлер Ангыр-оол, Шериг-оол, Эрик-оол олар хүн нормалын 125—150 хуу күсөдип, эрес-мудургу ажылдап турар.

М. ЧУЛДУМ.

ТАРААЗЫ БЫШКАН ШӨЛДЕРДЕ

Хову-Аксанды, Борбак-Талаа, Улуг-Ховуда халбекчидир чапкан таразын «Чыраа-Бажы» совхозтун Чыргак салбырынын ажил-чишчилери өстүргөн. Улуг-Ховунун таразын ам бышка берген.

Эрткен каш хүннерде ажил-агыйын механизаторлары 320 гектар черин таразын ажааган. Хоочун механизатор М. Эрес-оол биле Н. Шынар боду чорук «СК-3» комбайннарды билдирип башкарыпчылар. Гектардан 10 центнерден куду эвес дүжүтүп механизаторлар ап келген. Моон соңгаар ажил оон-даа шуудаар.

О. САТ.

Кириптеринге белең

Чөөн-Хемчик районда «Чыраа-Бажы» совхозтун Чыргак салбырынын таражылары суур чанында төп шаңын чаппа-богун арытлап ашташ, мында тараа арытлаар «СК-3» деп машинаны дерип тургускан. Былаңчылар Буулар Ымыкай биле Монгуш Норбу-Доржу суулар Улуг-Ховуда механизаторлар чурттар бажынарнын ажил, шалазын септеп доосканнар.

Механизаторлар «СК-3» деп 14 комбайннарны септеш, кезип киреринге белеткелип, Улуг-Ховунун төп тараалда боттарынын машиналарын чедире бергенер Тараа сөөртүрүгө совхозтун автомашиналары база белең.

Салбырын баштаар чери хову тараага ажилдаар таражыларын чыгыш, оларын нити хуралын эрттирген. Орта тараажылар сөөртүп өйдө бедиткен социалисттик хүлээгелерин алгылааннар. Дүжүт ажаал алышкыннын үзүндө ажитас-массалыг ажилын планын хуралга бадылаан. Совхозтун муракты механизатору М. Шынар 850 га черин таразын кезер хүлээгелерин ап эш-өөрүн сөрүк кирген.

Шөлхөдө дүжүт ажаал алышкыннын үзүндө эң дээр черин алган механизаторлар бир «Урал» деп мотоциклди шаялал кылдыр бээрин хурал үзүндө лыңгызкан. Ол ышкыш еске-да шаялалдар тыпысы көрдүнгөн.

С. ОДУП-ООЛ.

МАЛ ЧЕМНЕРИНИҢ БЕЛЕТКЕЛИНДЕ

ХОРУМУҢ — ОЙ ШЫНТАРЫНДА

Өвүр районунун «Кызыл туң» көздө ажил-агый артындагы Салчак Шимек-бодун баштаан септен кезип белеткээр бригада август бирден бээр Хорумунг-Ойгун шыктарында 40 тонна эки шынарды септени кезип сараттаан. Бригада мал чемнини белеткелерин үргүзүп, бар-ла аргаларын ажылап тургаш, нитинин малына быжыг чөм-суурун тургузар даш шүдүргү ажалдап турар.

Сигенчилер ортузунда политмассалыг ажилды кири таразын септени кезилдези эгелээден бээр бригадада лекция, беседа, кино көрүздөй болгудан, солун, сеткүүлдерин доктаамал чедирип турар болгаш хостуг шактарда ойнаар чүдүрүп баа бар.

Б. НАРА-САЛ.

БЕШ САРААТ

«Тыва» совхозтун мал чеми белеткээр бригадаларында дашкаар шеф биле улуг ажил баа бүдүп турар. Сөөлүг ийн өскөсөөндө совхозтун ажилчы, алаң-хаакчылары 45 кижи бригадаларын кезип бааны 59 тонна септени бөлүп, беш сарат кылдыр тургускан.

Совхоз мал семирткелерин таразы-биле Чөөн-Хемчик районда чурта участок болуп турар. Ынчанга совхозтун дирекциясы болгаш партия, профсоюз органдары ажилчыларын, алаң-хаакчыларын организаствал тургаш, шеф ажилын

күштелдерин шиптирлөөн. Ол шиптир ам херек кырында боттарынын эки түнелдерин көргүзө берген.

С. ДОРЖУ.

ШЕФ

Мал ажилчынын талазы-биле Ленин атыг колхоз Чөөн-Хемчик районда кол черин ээлеп турар. Артындагы Бажы-Талаа салбырынын ажил-ишчилери 120 ажил кизи шеф организаствалы, 12 гектар черин септени хол калыры-биле кестирип, № 4 хойжу бригаданын кезип баан черинден 6 тонна септени бөлүп сараттаан.

Шеф ажилын организаствал болгаш херэжөөн чонун ала киириштирер талазы-биле колхозта херэжөөнөр чөвүлелинин даргазы О. Алажык организаствал чоруту көргүзүп турарын демдегээр өөрүтүгү.

О. АРАЖАА.

Чүглө үжөн хуу

«Улуг-Хая» совхозтун септен кезип белеткээр черлери Көк-Чыраа, Аламы-Шынаа, Төтү-Шынаада ош-сеген бо чылын элек үнгөн. Көк-Чыраанын баштай кескен черлери ам база кезип болур. Совхоз нитинин малына 3119 тонна септени, 400 тонна будук-бүрүк белеткээр. Салбырлар, бригадалар, фермалар болгаш түс-түс малчынар айыл-биле онаалдар бердинген.

Мал чеминин белеткелерин Көк-Чыраа салбырынын септенчилери эки ажилдап, септенчилер аразында социалисттик чарышка тилгелерин чедип ап туралар. Ол салбыр 1205 тонна септен белеткээр тургаш, бо хүнге чедир 600 тонна септени белеткээр. Ол ышкыш будук-бүрүк 40 тонна септен белеткээр. Салбырда 9 тракторлуг, 20 атырлар, 121 кижилер 5 эвено бар. Хол калырыг 25 кижи 75 га черин септени кескен. Көк-Чыраада Донгак Бирлейин эвенозу бирги черде, Донгак Чамзыры-

нын эвенозу ийги черде чоруп турар. Аламы-Шынаада Ховалыг Чыгыштын эвенозу база-ла багай эвес ажилдап турар. Ол эвено 260 га черин септени кескен, 160 тонна септени сараттаан.

Мал чеми белеткээринин ажилы совхозтун чамдык салбырларында кончуг оожум чоруп турар. Хендерге салбыр август 13-ке чедир септен белеткээр планын чүдө 11 хуу күсөткен. Салбырда эш Наважакпа уурткан септенчилер бригаданы 60 ажил кижилер, 7 тракторлуг, септен кезер 3 аят машиналыг, 4 септен бөдөр дырбааштыг болгаш оон-лаа еске херекселдиг тургаш-ла 42 тонна септен белеткээр кончуг багай.

№ 1 салбырын Арыт-Бажында септен кезилдези база-ла шоолуг эвес. Салбыр 935 тонна септен белеткээр тургаш, 164 тонна септен белеткээр. Эрткен чылын мал чеми чедипшөөннен салбырын инкетири берген турганын ош ууртукчулар утпаан боор. Хайыракан салбыры амга чедир планын 26 хуу күсөткен турары четес. Ош түнелдези совхозтун септен планын чүдө 30 хуу күсөткен. Эрткен чылын бо үзүндө септен кезилдези совхозка 50 хуу чедип турган. Мындай байдалын кол чыдагыны салбыр ууртукчуларынын, мал ажилчынын тускай эртемчилеринин күш-ажылды багай организаствал, септен кезилишкенине озадал кирип, бар аргаларын, күштерин четче ажылавын турары-биле тайылдырлап болур.

О. ДАВАА.

Организас-массалыг ажилды бедик деннелче

Улус ажил-агыйындын планын даалгаларын, ылаңгыя көздө ажил-агыйындын продуктуларын бодурун болгаш күнүгө салар та, лаам-биле бирги чартык чыдагы планнардын республиканын чедикширеринг хууселеринге Советтеринг ролу улуг. Советтеринг депутаттарынын хой куруузу материалдыг чүдүлдерин бодурун турар участоктарда шуут кирип, боттарынын күш-ажылчы болгаш хой-нитини муракты үлгери-биле массаны баштап туралар.

Ажил-агый болгаш культуру тургузуушкунга Советтеринг ролу бедикер оларынч чон ортузунга организаствал болгаш массалыг ажилын херек кырынга мукун үр-түндөлдү кылдыр ажилчилерин улуг-биле амаар-жыр. Бо чыдагы, марта соңуга кан көздө Советтеринг чаа састаы бо аразында организаствалыг улуг ажилды чоруткан. Советтеринг сессиялары, доктаамал комиссиялары, соңугада округтарында депутаттарын ажилы, чоңуң бот-ажыл-чорудалгалыг хой-нитини организаствалыг хой талаалыг ажил-чорудалгалыг кол участоктары ол болур. Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиуму бодурун хуралында Советтеринг организаствалыг ажилын бо чыдагы бирги чартында бадылаан чыдагылаш. Бо талазы-биле чогуру түнелдерин кылган.

Советтеринг сессиялары — оларын коллективтик ажил-чорудалгалыг болгаш ууртукталыгын кол хевир болур. Сессияларга ажил-агый болгаш культуру тургузуушкунун, чер-чер амаарларын, аял-бүрү айтырларын чыдагылаш шиптирлер турар. Сессиялар чыдагылар хуусаларын Совет конституцияда дүрүмчүткен. Ынчанга бистер республиканын чер-чер Советтеринг бирги чартык чыда ол дүрүмчүткен — хуусаларын шыгын барымадалап келген. Чүглө Бажы-Талаа районун Аржаан көздө Совет болгаш Барыин-Хемчик районун Кызыл-Мажаалы суур Совети бир-бир сессияларын чыдагылаш барганын айтыр херек.

Сессияларын эки үр-түндөлдүг болгаш практика талазы-биле даштиг болуру оларын белеткээрден болгаш организаствал эрттиреринден улуг-биле амаар-жыр. Ындыг турбуже, Улуг-Хем райууском районда, көздө-даа Советтеринг сессияларын белеткээрине болгаш чорударынче чогуру кичээлгил салбайн турар. Ош түнелдези бо чыдагы июль 21-де чараан район Советинин сессиясы депутаттар четче чыда-башкыдан болбайн барган таразы-ла бар. Көздө Советтеринг сессияларына райуускомунун кежигүрери, ош килдистеринин ууртукчулары киришпейт, сессиялар эрттирерине практиктик дузаламчы көргүсөй турар.

Депутаттарын соңугада округта ажилы, соңугучулар-биле халылазы, чон мурунга өтөт кыллары — организаствалыг ажилды кол хевирлеринин бирээзи болур. Бо талазы-биле ажил Чөөн-Хемчик болгаш Өвүр районнарда бирги чартык чыда организаствал чоруп келген. Чер-чер Советтеринге соңугада соон-соон.

Чер-чер Советтеринг мурунда харымсалгалыг болгаш улуг сорулгалар салдыган. Чүглө масса-биле, амаарлар-биле, коммунисттик тургузуушкунун амы сорулгалары-биле сирый харымзалыг ажилдап турган. Советтер боттарынын ролун бедилеп, сорулгаларын чедикширеринг сүдөсип болур. Оларынч чон ортузунга организаствал болгаш массалыг ажилды шак мыдыг сорулга практика талазы-биле дүтүшкен турар ужурул.

Ылаңгыя амы хүннерде—дүжүт ажаал алышкыннын болгаш мал чеминин белеткээринин үзүндө чер-чер Советтерин, оларын депутаттары, доктаамал комиссиялары, бүтү сөөт актив боттарынын ажил-чорудалгалын өлчө шуут утландырып, масса ортузунга ажилдап, боттарынын үлгери-биле колхозтарын болгаш совхозтарын ажил-ишчилери көздө ажил-агыйын бо чутула кампанияны чедикширеринг чорударынче көдүрүп хулаалгаш.

Башкыларнын чаа отряды

Бо өөредилге чылында бистик республиканын школаларында кандыг-кандыг эртемнери башкылар, четче анык башкылар нежедир? деп айтырыгы Тыва АССР-нин Чырыдышкын министрствозунун кадрлар талазы-биле инспектору Кимир Чысынаевит Дордуп-солга бистик корреспонденттерин салган. Айтырыкта дараа-анда харынын ол берген:

— Республиканын школаларында Ымыладин педагогика институтун болгаш башкы училищенин дозукчулары-биле кады 217 кижи бо чылын ажилдаар. Амгы үеде Тулазан, Москвадан, Горькийден, Арамастан, Омсктен болгаш еске-даа хоорайлардан 102 башкы чедип келген. Анык башкылар төп райондардан аныда Мөң-Бурен, Нарын, Саглы, Кунгурт дөң ышкыш ырак черлерге барып ажилдаар күзелин илереткенер. Оларынч хой кезин математика, орус дым, химия, биология, күш-культура башкылар. Озадал демдегээр чүве болза, Муром институтун дооскан инженер-башкынын болгаш музыка, ыры баа аныгы ажилы башкылар аныктырын келгени болур.

СИЛОСТААШКЫН

Республиканын ажил-агыйлары тарымал болгаш чайгаар ескен септенчилерин силостал турар. Ногаан чемишти хой-биле белеткээриниң чугулазын көздөң ажил-ишчилериниң хой чылдыг дүрүмү-газы көргүскөн. Бо чылын хой-хей ажил-агыйларда силосташкынны чер кырынга салыр арга-биле чорудуп турар. «Сүт-Хал» болгаш «Чыраа-Бажы» совхозтарда нукурузаны силостарда, карбамид хөлүп ап турар.

Наа-Хем районун «Октябрь 30 чылы» колхозта нукуруза ажаалдазы кидин түлүп чоруп турар. Тарымал үнүштү кезип турар 5 комбайннар, ону сөөртүп 12 автомашиналар доктаашкын чөк ажилдап турар. Ол ажил-агыйда механизаторларын күш-ажылы шын организаствалганнар. Комбайннерлер ийн ээлчегин ажилдап турар болгаш ажил бедик темпигил чоруп турар. Наа-Хеминин ажил-агыйлары ногаан массаны малчынарнын кышкы хонаштарында силостал турар.

«Барыин» совхоз мал чеминин силосташкынны «шалыпкын чоруда берген. Ында ийн муң тонна ногаан массаны силостан. Бижикити-Хал сүт-бараан фермалында силоска сазакны холуп турар. Ол фермада карбамид база бар.

Оон-биле кады мал чеми силостарында четпестер барын айтыры чугула. Чөөн-Хемчин районун «Искра» колхозу мынчага чедир силос дамыгыр машиналарын белеткеп алган. Ош уюн комбайннар ажа туруушкунарга таварып, үнелиг шаг-үе хей эртип турар. Республиканын оон-даа еске ажил-агыйларында комбайннарнын кескени ногаан массаны сөөртүп машиналар чедиппейн турар.

Биж-Хем районда техниканы бодуручүлүг эвес ажилдап турар. Мында силостан ногаан массаны сөөртүрүгө амга чедир трактор тергелерин ажилдаган. Оларны чүглө ам анылга херекелерин-биле септеп эгелзэн. «Искра» колхозта комбайннерлер ажил хүнүн 4—5 шакта-ла дозуп, улуг үндөй үени халас эрттирип турар.

Тарып өстүргөн мал чеми культуруларга ажил-агыйы эвес чоруктар дугайында медээлер редакцияга кезип турар. Барыин-Хемчин болгаш еске-даа чамдык райондарда нукуруза болгаш тарымал тоорук сыын өрүлөдир кезип туварындан, дыма хой сүүзүңүгү чамин чедир албайн турар. Дамыгалап турар үзүндө хайыраан мал чеми мажанталып, черге таятуп наап турар.

Тес-Хемде силосташкын кончуг оожум чоруп турар. Ында чүглө 42 тонна силос салдыган. Наа-Хеминин чамдык ажил-агыйлары нукуруза ажаарын озадалдып турар.

Уе даштырып турар. Август айнын сөөлүг хонуктарында баштайгы сөөк дүжүтүп болур дугайын бодар херек. Нукурузаны ол сөөк доңуруп, үрээр болгай. Ынчанга силос салышкыннын оожумнадып болбас. Силостар культуруларын ажаарына шак буруу ажилдагыткан турар ужурулуг. Чулутуг чөмнөр хей сүт, дүктү элбөкшидер.

ЧЕТПЕСТЕРНИ ЧАЙЛАДЫЫЛ

Бистик салбырын ажил-ишчилери мал чеминге 1320 тонна септени, 5000 тонна силосту болгаш 100 тонна будук-бүрүк белеткээр онаалдыгы. Июльдун 5-тен бээр 25 кижи составтыг тускай бригада 53 тонна будук-бүрүк белеткээр. Онда айнын 15-тен бээр августун 5-ке чедир чүглө 92 тонна септен белеткээр бис. Ол дээрге четпестер эвеноштур! Хүнде ортузда-биле 4-е тонна септен белеткеп турган.

Оон чыдагыны чүдө? Ош бо кампанияга баш бурттар белеткелерин багай-биле тайылдырлаар алаар. Бистик септен кезер шөлдери-вис Улуг-Хемчин ортулуктарында турар. Ажа техника белеткелди багай болган: техниканың септенчелерин озадалган, тракторларын болгаш дырбааштарын ортулукче кечирери бергелден турган. Ол хирезинде-ла 150 гектар хире септени ортулук кестирип каапкан. Кескен септени бөдүлери хожулаан.

Мындай четпестерин бөдүрүс-ла билип, ону дүргөн чайладырынын хеткелерин алган бис. Черде кестинген септени дүргөн бөдүлери шиптирлээш, септенче 70 хире ки-

женин өилелдедиле. Трактор-хову бригаданын турган механизаторларын болгаш будук-бүрүк белеткелерин септен бөдүрүшкунунче кииргеш, оон ылай суураша шеф ажилын организаствал, мал чеминин белеткелерин темпигин дүргөдөткөн. Баштай белеткээр септенин кырынга августун 6-да 25 тонна, 7-де 38 тонна, 8-те 52 тонна септен немешкен азы салбыр септен белеткелерин планын август 13-ке чедир 21 хуу күсөткен. Темпигин моон соңгаар-даа оожумнашас бис.

Кол чүтө — ажилды эки организаствалында болгай. Бо талазы-биле четпестерин черле ажил-биле ийири херек. Социалисттик чарыштын организаствал турарынын практикасында эрелгелээр, дөң барымдаалар чорук үргүзүлүшкунуң турар-дыр. Мынчага чедир эвенолар аразында шиптир кызыл туң тургустуунаан. Агитаторлар-да көсүлөң эвес. Совхозтун салбырлар аразында социалисттик чарыштын чоруп турары билинмес. Бо талазы-биле дирекция черинин, партия, профсоюз комитеттеринин четпес ажилдап турарын айтыр херек.

Х. ШОЯДАН-ООЛ.
«Найраа» совхозтун Кара-Тал салбырындын аралекчиси.

Кукуруза силосташкыны

«Тилеел» совхозтун төп суурунун, көздө талазындан чаптып баткан тарылгаларын эң ыдында нукуруза. Ол дээрге № 7 трактор-хову бригаданын механизаторларынын тарып өстүргөн нукурузаны дор.

Нукурузаның ажаал алышкыны ам кидин түлүп чоруп турар. Нукурузанын ногаан массаны кичиге-таразы-биле холуп үнгөн, чамдык черлерде, ылаңгыя кыдыгыларында хонактын үнгөнү база аажок.

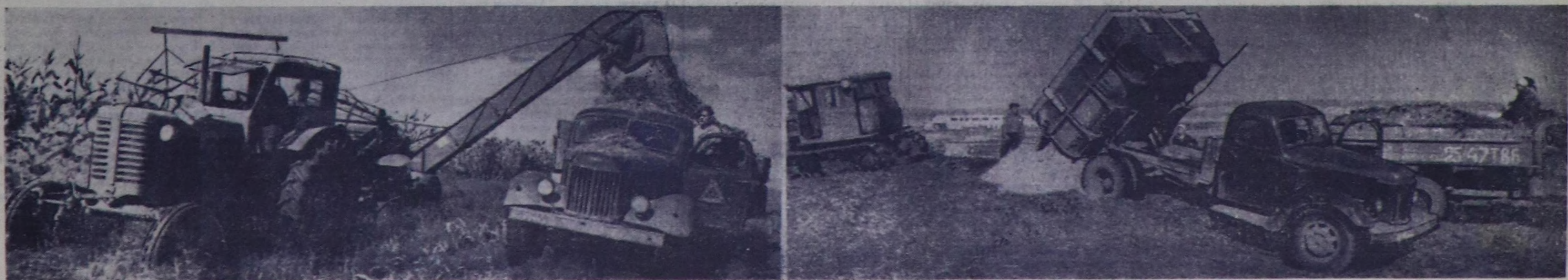
Бо үнүштөрүн холуштур кескеш, суурда сүт-бараан ферманын кышкы нажаагынын чанында силостал турар. Ындыг холушкан чөмнөр-биле салдыган силостуң малга хоолулу аажок эки болур. Комбайннарнын кескен ногаан массанын автомашиналар кузовтарына уурдуруп алгаш, дораан суурже халтар. Машина силостал турган черге кээрге, ош чүдүргөн ногаан массанын уюмда ышкылап каан трос-биле трактор дүжүр тыртыптар, чүглө артан тогланчынын хол-биле эжер.

Оон илчирбө дугуйлук тракторлар удуу-ла таптай бастыра бээр. Силосту чер кырында салып турар. Нукуруза кезилдези эгелзэн баштайгы хүнден бээр комсомолчу Ондар Ним болгаш Ондар Нөшкөөн ажаалдап аргаттарын шактын чон ажилдап келген.

ЧУРУКТАРДА: О. Кимин (солгай талазында) нукурузаны кестирип турары, оң талазында — силосташкыннын чоруп турары.

Фото С. Феоктистову.

Л. МОГУШ,

матчыларыны 35-24, 25-38, харысалгалы секретарыны 23-35, партийжы амытырал кидиленини 23-54, амытчы болгаш кээзе корреспондентилер база совет тургузуг болгаш оларны 21-47, 27-41, Солун келбей барганда 32-75 телефонче долгаар.